

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДВАЛИНИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ

В статті розкриваються фінансові основи державної регіональної фінансової політики. Проводиться порівняльний аналіз найголовніших теорій державної регіональної фінансової політики. Розглянуто особливості фінансового забезпечення місцевих органів влади. Сформульовано окремі пріоритетні пропозиції щодо удосконалення сучасної державної регіональної фінансової політики та посилення фінансових можливостей місцевих органів влади.

В статье раскрываются финансовые основы государственной региональной финансовой политики. Проводится сравнительный анализ самых главных теорий государственной региональной финансовой политики. Рассмотрены особенности финансового обеспечения местных органов власти. Сформулированы отдельные приоритетные предложения относительно усовершенствования современной государственной региональной финансовой политики и усиления финансовых возможностей местных органов власти.

Essential principles of the state regional finance policy are presented in the article. Comparative analysis of the main theories of the state regional finance policy is made. Peculiarities of the finance providing of the local authorities are considered. Some priority proposals regarding improvement of the current state regional finance policy and reinforcement of the financial possibilities of the local authorities are formulated.

Ключові слова: регіональний економічний поділ, регіональна фінансова політика, регіональний розвиток, соціально-економічний простір країни, фінанси.

Сучасні рамки єдиної та одноосібної державності, в умовах цивілізованої демократії, стають занадто вузькими для регулювання регіональних процесів у національній економіці. Можливо, це й парадоксально, але поняття національного суверенітету, з одного боку, істотно поступається місцем регіоналізму, деконцентрації та децентралізації майже у всіх відношеннях – ієрархічній побудові системи органів державної влади та управління відповідно до адміністративного і територіального устрою країни, особливістю потреб соціального забезпечення, специфікою економічного відтворення й розвитку. З іншого боку, все більш наростаюча тенденція регіональної самостійності та незалежності, відносної сепаративності різних адміністративно-територіальних формувань у суспільстві є логічним продовженням та природною необхідністю в умовах економіки з ринковими відносинами. Це істотно підвищує їх функціональну дієвість, закладаючи підвалини надійності й стабільності в суспільстві, перспективності і прогресивності зростання.

Концепція регіонального економічного поділу може мати різні визначення, залежно від того, що слід вважати регіоном. Найчастіше в економічній політиці регіоном іменується територія в межах країни, так звана "субнаціональна" територія, що не позбавляє можливості для різноманітних визначень регіону на різних рівнях сукупності чи розподілу, починаючи від

рівня громад і прямує до рівня країни в цілому. До найголовніших атрибутів регіону як географічної території можуть належати фізичні характеристики та ресурси, структура економічної діяльності, соціальні та фінансові показники, масштабність ринку, адміністративна юрисдикція та соціально-культурні риси тощо (якщо тільки регіон не починає інтерпретуватись у термінах політичних меж, коли часто під впливом історичних прецедентів може кардинально видозмінювати уявлення про регіональну сутність. Так, ще за недавніх часів вся Україна могла розглядатись як регіон колишнього СРСР; відповідно, з проголошенням незалежності в Україні змінився й зміст регіональної політики. Очевидно, що найзручнішим визначенням регіону для України є область із врахуванням обставин, коли виникатиме потреба в об'єднанні окремих областей чи їх розподілі на ще менші одиниці. Регіон є поняттям абстрактним, з необхідністю його деталізації. Важливо єдине – чітке визначення того об'єкта дослідження, який вважається регіоном).

Незалежно від статусу територіального суб'єкта, він є муніципальним утворенням, зі своєю соціально-економічною та інженерною інфраструктурою, що у фінансовому відношенні володіє повноцінною функціональністю в системі генерації, централізованого перерозподілу й витрачання мобілізованих на місцевому рівні фінансових ресурсів. Вказані позиції відіграють визначальну роль у збалансованості соціально-економічного регіонального розвитку та, водночас, зниженні диспропорцій його фінансового забезпечення.

Однією з найголовніших передумов ефективної реалізації регіональної фінансової політики є забезпечення єдності соціально-економічного простору країни, обумовленого спільністю грошової і фіскальної (податкової та бюджетної) систем, скоординованим розвитком основних інституційних фінансово-економічних структур. На рівні конкретного регіону основна мета регіональної фінансової політики полягає в стабілізації виробництва й забезпечення економічного зростання на місцевому рівні.

Процес генерації загальнодержавного суспільного продукту відбувається в межах окремих регіонів, де створюється джерело їх соціально-економічного існування, об'єкт фіскального перерозподілу держави та фінансовий механізм функціонування органів місцевого самоврядування. Взаємоузгодженість цих позицій визначає соціально-економічну та фінансово-економічну гармонізацію в контексті регіонального розвитку й суспільного зростання країни в цілому. Адекватне співвідношення фінансових можливостей та потреб держави й місцевих самоврядних органів закладають основні фундаментальні підвалини перспективам і прогресу регіонального розвитку.

Вагому роль у процесі збалансованого розвитку національної економіки на регіональному рівні відіграє держава як центральний регулятор

суспільного зростання у загальнодержавному масштабі. Втручання держави у фінансово-відтворювальний механізм на місцевому рівні має свої рамки, цілі, важелі й інструменти. Співвідношення участі держави й місцевих самоврядних органів в управлінні регіональним розвитком є запорукою успішності суспільного прогресу, ефективності реформ і трансформацій. У фінансовому відношенні місце держави на рівні регіону зводиться, насамперед, до встановлення раціональних пропорцій перерозподілу суспільного продукту, що визначає можливості фінансового забезпечення, фінансового регулювання й фінансового стимулювання розвитку інфраструктури муніципального господарства. Чітко визначена позиційність – політична, інституційна, економічна, соціальна – держави й місцевих органів самоврядування через визначення реальних обсягів ефективного функціонального характеру прав, обов'язків і повноважень справляє визначальний та вирішальний вплив на управління фінансовими справами місцевого господарства.

Функціонування й розвиток фінансів органів місцевого самоврядування ґрунтуються на концепції регіональної соціально-економічної політики. В цьому контексті основними цілями регіональної фінансової політики є:

- ✓ забезпечення засад фіскальної деконцентрації й децентралізації, заснованих на єдиному економічному просторі;
- ✓ забезпечення єдиних мінімальних соціальних стандартів і рівного соціального захисту та соціального забезпечення;
- ✓ вирівнювання умов соціально-економічного й фінансового розвитку регіонів, подолання диспропорцій територіального розміщення виробничих потужностей, створення передумов ефективному застосуванню наявних природних і ресурсних можливостей;
- ✓ надання пріоритетності розвитку регіонів, що мають особливо важливе стратегічне значення;
- ✓ встановлення й забезпечення фінансово-економічних гарантій органам місцевого самоврядування;
- ✓ розширення можливостей використання регіональних факторів економічного зростання на основі фінансової автономії органів місцевої влади, їх ініціативності й підприємливості, зміцнення фінансових засад місцевого самоврядування як інституту суспільного розвитку та саморегуляції.

Регіональний розвиток у сучасних умовах є надзвичайно актуальним об'єктом наукових досліджень. Комплексна проблемність питань суспільного поступу на регіональному рівні в загальному вираженні є доволі значною. Масштабність різноманітних аспектів соціально-економічного розвитку регіонів відображена в численних працях вітчизняних [5; 6; 7; 9; 10; 14; 15], зарубіжних [16; 17; 18] дослідників. Зокрема, В. Василенко зазначає "несталый характер економічного і соціального розвитку територій" в Україні

[4, с.4]. Це порушує стан соціальної гармонії в суспільстві та не сприяє економічній стабілізації й прогресу регіонів, знижує обсяги і темпи економічного відтворення й зростання. Як зазначає Р.Стімсон разом зі своїми однодумцями, часто мотивується й обґрунтовується необхідність максимізації валового регіонального продукту – як джерела фіскального перерозподілу, а також часто визначається “максимізація економічного доходу ... ніж пошук нових шляхів для досягнення тривалого розвитку..., що намагатиметься генерувати прибуток” [20, с.4]. Дж.Рове це доповнює тим, що сумнівною є фундаментальність продуктивності економічного зростання; натомість, головна мета економічного розвитку вбачається у створенні нових робочих місць, інвестуванні й поліпшенні добробуту громадян [19, с.6-7].

Важливу позицію щодо сталого соціально-економічного регіонального розвитку займають питання фінансового характеру. Фінансова політика регіонального розвитку значною мірою розглядається крізь призму державної бюджетної політики. Пріоритети бюджетної політики розглядаються в контексті її впливу на забезпечення стійкого та ефективного розвитку регіонів: “Бюджет як інструмент економічного регулювання є потужним засобом проведення соціально-економічної політики держави, важелем, з допомогою якого державні органи впливають на процес виробництва й розподілу фінансових і виробничих ресурсів як у країні, так і в регіонах”; а тому його слід розглядати саме як “важливий інструментальний засіб підвищення результативності й ефективності управління соціально-економічним розвитком регіонів” [11, 58-59].

Необхідно зазначити, що у фінансовому відношенні не регіони повинні бути залежними від держави, а навпаки. Адже саме суспільство функціонує на регіональному рівні, а не на державному: “Фінансовий стан регіонів є основою формування фінансового стану держави й забезпечення його стабільності. Саме фінансовий стан у сучасних умовах визнано основним фактором забезпечення збалансованого суспільного розвитку регіонів і держави в цілому. Отже, ефективне управління фінансовим станом регіонів є одним із базових завдань сучасного державного й регіонального управління” [12, с. 41].

Водночас регіональна фінансова політика, у свою чергу, багато в чому залежить від системи територіального поділу праці й виробничої спеціалізації господарства регіонів та забезпечується такими методами:

- ✓ фінансування модернізації структури господарства індустріально розвинених районів;
- ✓ забезпечення умов для залучення фінансових ресурсів вітчизняних й іноземних інвесторів з метою створення передумов експлуатації підприємств у слаборозвинених районах, для розвитку виробництв, у продукції яких зацікавлена національна економіка;
- ✓ залучення інвестицій регіонів й іноземних держав у розвиток

загальнодержавної інфраструктури з її одночасним включенням у систему світових комунікацій;

✓ забезпечення державного регулювання цін на продукцію природних монополій, що вирівнює умови підприємницької діяльності в різних регіонах.

Соціально-економічний розвиток регіонів залежить від повноцінного забезпечення місцевих органів управління фінансовими ресурсами та їх ефективного використання. Для забезпечення прогресивного функціонування національної економіки однією з основних проблем є забезпечення збалансованого розвитку регіонів, що є об'єктивно неможливим без удосконалення форм, методів та механізмів управління фінансовими ресурсами.

Регіональний фінансовий розвиток передбачає вжиття тих найбільш йому відповідних заходів, які б ефективно забезпечили та покращили суспільний поступ на місцевому рівні. Кожному регіону притаманна особиста особлива специфіка, згідно з якою всі прогнози й плани щодо подальшого стимулювання розвитку залежать від порівняних переваг та структурних характеристик. У політичному сенсі це стосується спроб розв'язання проблеми регіональної нерівності як пошуку шляхів стимулювання розвитку найбідніших регіонів країни з метою зменшення розриву між багатими та бідними регіонами. Самі ж наміри зменшення регіональної економічної нерівності є неоднозначними (наприклад, Канада, яка є, можливо, єдиною у світі країною, котра має в своїй конституції положення про принцип зменшення регіональної економічної нерівності). З позицій центральних органів влади й управління держави важливо з'ясувати необхідність втручання в господарський механізм регіонів виходячи зі специфіки потреб існування та розвитку останніх. Державне втручання може бути і взагалі відсутнім або зведеним до мінімуму; важливо тільки виявити співвідношення теорій соціально-економічного розвитку суспільства на його первинному – "місцевому" – рівні:

- ✓ теорія ідеально конкурентної ринкової системи;
- ✓ теорія регіональної нерівності;
- ✓ теорія регіональної залежності.

Теорія ідеально конкурентної ринкової системи прирівнює регіональний рівень господарського механізму до масштабів держави з тією інтерпретацією, що розвиток локалізованих суспільних формацій також обумовлюється на основі впливу таких визначальних чинників, як міра забезпеченості природними ресурсами, факторів ресурсів виробничо-відтворювального процесу – праця і капітал, масштабність ринку та його активність тощо. Такий підхід базується на основі положень теорії міжнародної торгівлі, згідно з якою прискорення регіонального розвитку відбувається у випадку їх товарно-виробничої спеціалізації, що забезпечує їм порівняні переваги на підставі існуючих виробничих факторів чи методів

суспільного виробництва. Якщо спершу це свідчить про неоднаковий та нерівномірний регіональний розвиток, то у відносно ідеальній ринковій економічній системі подібна дефініція поступово повинна щезнути. Гіпотеза ґрунтується на вільному міжрегіональному переміщенні капталу та праці: при домінуванні рівня доходів в окремо взятому регіоні теоретично припускається, що відбуватиметься переміщення робочої сили до нього з регіону нижчого рівня доходів. Наслідком постане урівноваження рівня доходів на душу населення в таких регіонах, оскільки тарифна сітка доходів робочої сили буде змінюватись в логічно оберненому порядку: регіон з вищим рівнем доходів в умовах надмірної пропозиції робочої сили автоматично буде зменшувати міру її оплати, натомість у регіоні з нижчим рівнем доходів здійснюватиметься збільшення гранично мінімальних ставок оплати робочої сили за обставин підвищеного попиту на неї. Безумовно, в реальній дійсності такого явища не спостерігається. Хоча ідеально конкурентна ринкова система з ідеальною мобільністю економічних факторів відтворювального процесу беззаперечно стверджує про настання такої ситуації, залежно від чого визначає регіональний дисбаланс як автоматичну проблему, здатну самостійно виправитись. Результатом буде формулювання висновку, що жодні із зазначених чи аналогічні їм наміри державного коригування економічного становища в регіональній мережі побудови суспільного устрою заради активізації його розвитку не уквітчаються успіхом, штучно створять додаткові зайві перешкоди поступу адміністративно-територіальних цивілізаційних формацій, спричинять затримку виправлення регіональної проблематики та зумовлять передумови її подальшого існування. Вказані фактологічні інтерпретовані домисли переконують у комплексному істотному обмеженні діяльності адміністративно-територіальних одиниць щодо стратегічних пріоритетів власного регіонального управління, мінімізуючи чи й зводячи нанівець зусилля ефективного господарювання в усіх відношеннях.

Концепція теорії регіональної нерівності є діаметрально протилежною з акцентуванням на нагальну необхідність активізації діяльності держави на регіональному рівні з метою її виправлення та усунення наявних у цій локалізованій господарській системі проблем. Домінуючим аргументом у цьому випадку виступає недосконалість ринкового механізму до самоіснування, ринкові недоліки та помилки, через що регіональна господарська система не є самопристосованою для існування та функціонування, характеризуючись при цьому властивістю неспроможності самостійно виконувати обсяг необхідних завдань та одноосібно розв'язувати локальні проблеми. По суті, таке припущення є домінуючим і єдиним для обґрунтування безпосередньої та активної державної участі в системі локалізованого місцевого господарства зважаючи на недоліки та помилки ринку на регіональному рівні.

Позиція теорії залежності є різновидом регіональної економічної нерівності. Вихідним її базисом є гіпотеза самодостатності адміністративно-територіальних формувань у регіональному розрізі: відмінності в темпах і масштабах економічного розвитку між сильними та слабкими регіонами (за ознаками ресурсного забезпечення, виробничих потужностей, робочої сили, капіталу тощо) спричинені дією функції політичної рівноваги потужності регіонів і полягають в експлуатації могутнішими регіонами більш слабких з метою зміцнення власних конкурентно домінуючих позицій та автоматично сповільнюючи потенційно можливе зростання останніх. Ймовірно, мова могла б іти про своєрідну сепаративність економічно відсталих адміністративно-територіальних утворень у межах країни як результат свідомої відмови від експансії та забезпечення умов власного розвитку. Такий варіант "відокремленості" можливий на загальнодержавному рівні, однак неприпустимий чи важко придатний для практичного втілення щодо окремих регіонів у межах єдиної національної державності як підстави отримання самостійного суверенітету.

Фактично всі розглянуті теоретичні концепції щодо регіонального розвитку своїм внутрішнім смисловим наповненням виражають необхідність державного втручання у господарський механізм функціонування адміністративно-територіальних одиниць на зразок того, як це відбувається при дискусіях макроекономічного рівня – активне регулювання ринкових відносин та управління народним господарством з боку держави чи її пасивність, покладаючись на автоматичний механізм саморегуляції ринку. Слід погодитись, що універсальних теорій економічного зростання не існує. Відповідно немає і єдиних підходів щодо однозначного формулювання державної участі в регіональному вимірі. Як правило, в цьому контексті домінує позиція державної фінансової допомоги відсталим і слабшим регіонам внаслідок недоліків, через які вони страждають порівняно з більш могутніми регіонами. Вказане питання не є одностороннім, його варто розглядати з різних сторін. Місцевий розвиток – це процес економічного відтворення, насамперед забезпечення відповідного зростання валового внутрішнього продукту, трансформація економіки регіону в напрямку самодостатності та поліпшення благоустрою адміністративно-територіальних формувань. Відтак матеріальна компенсація недоліків регіону державою не приведе до зростання, якщо тільки подібна фінансова допомога не буде відбуватись у системі структурних економічних зрушень регіону, формуючи надійний базис розвитку в перспективі. Тобто державні грошові трансферти здатні лише формально підвищити рівень мінімально необхідних доходів регіону, не створюючи жодних реальних передумов економічному зростанню. Ця проблема є двоякою. З одного боку, передача різноманітних трансфертів слабким регіонам призводить до їх залежності від щедрості національного уряду. Матеріальна залежність регіонів через систему

державних трансфертів не сприяє функціональності ринкових механізмів, поглиблюючи проблему та саму фінансову залежність. З іншого боку, сподівання регіону на безвідмовну допомогу від держави за будь-яких обставин призводить до скорочення стимулів власної економічної активності, виникнення небажання ефективно працювати, обумовлюючи проїдання державних коштів на регіональному рівні та не забезпечуючи генерування економічної діяльності в мінімально необхідних обсягах виробництва. Отже, невтручання держави в муніципальний господарський механізм є адекватним підведенням підсумку вищесказаного в інтересах самих регіонів, оскільки: по-перше, навряд чи держава зацікавлена в матеріальній залежності регіонів; по-друге, відсутність чи неповна і випадкова достатність матеріального покриття фінансових прогалин змусить владу та місцеве самоврядування працювати інтенсивніше, сприяючи ініціативності, дієвості та ефективності.

Інша сторона державної участі на рівні адміністративно-територіальних одиниць у регіональному розрізі є більш складною і важливою. Політична влада має значення та вагомо справляє вплив на регіональний благоустрій. Держава змушена, але реально неспроможна одночасно вирішувати завдання як національного економічного розвитку, так проблеми регіонального рівня, враховуючи локальні інтереси. Державна економічна політика неспроможна створити однакові можливості для всіх регіонів, натомість іноді вона може бути навіть шкідливою. Питання політичної влади змушує регіони визнавати домінуючу роль держави, коли рішення політичного характеру посідають важливе місце в концепціях формування регіонального розвитку. Альтернатива регіонального розвитку в такому випадку може міститись в "ефекті підсилення" як у відносно незалежній від впливу держави регіональній діяльності. Його сутність полягає у прирощенні вже існуючого та залученні нового потенціалу в межах регіону. Економіка підсилення має переваги в стратегічному плані: багаті регіони мають змогу стати ще могутнішими, а слабкі – відродитися та закласти фундамент подальшого зростання. Значною мірою це явище залежить від рівня обмеженості свободи регіонального самоврядування з боку держави. У випадку ж мінімізації державного втручання в перебіг господарських процесів у регіональному розрізі, участь держави може визначатись як відповідний жорсткий контроль за діяльністю на місцевому рівні.

Найбільшою мірою державне втручання у фінансово-господарський механізм на регіональному рівні відбувається через бюджетну впливовість. На сьогодні як поточний фінансовий стан, так і первинні задатки щодо перспектив фінансового розвитку регіонів істотно залежать від ефективності бюджетної політики держави, її оптимальності й раціональності. У загальному вигляді, державну регіональну фінансову політику можна визначити як систему заходів, що здійснюються центральними органами

влади й управління з метою організації процесу утворення, розподілу (перерозподілу) й витрачання фінансових ресурсів на рівні регіональних формувань. Таким чином, бюджет та фінансово-бюджетна політика держави – важливе питання у контексті реалізації ефективної фінансово-економічної політики регіонального розвитку. Державна регіональна фінансова політика повинна сприяти максимально можливій самостійній фінансовій спроможності місцевого самоврядування та його фінансовому забезпеченню, що б відповідало національним інтересам країни через арсенал фінансових інструментів, адекватних сучасним умовам і чинникам соціально-економічного розвитку всього суспільства. Ефективність державної регіональної фінансової політики вимагає об'єктивного аналізу й обґрунтування з метою вироблення засад прогнозованого і керованого розвитку національної економіки в країні.

В умовах трансформації соціально-економічної системи в Україні вирішення фінансових завдань державної регіональної політики є важливим джерелом сталого розвитку суспільства. На проблемі активізації державної регіональної політики наголошено, зокрема, у “Стратегії економічного та соціального розвитку України”. У ході здійснення суспільних трансформацій вже вироблено деякі основні підходи до реалізації ефективної регіональної фінансової політики держави. Так, з ухвалою Бюджетного кодексу України відбулася й реалізація Концепції державної регіональної політики, зокрема щодо механізму надання трансфертів з Державного бюджету, переходу до безпосередніх взаємовідносин Державного та місцевих бюджетів, переведення місцевих бюджетів на казначейське обслуговування, розмежування видатків Державного та місцевих бюджетів.

Подальше удосконалення державної регіональної фінансової політики має відбуватися у контексті реформи адміністративного устрою в країні з метою відповідності міжнародним стандартам. Для цього необхідно впровадити й чітко визначити сутність понять “місцевий бюджет”, “бюджет місцевого самоврядування” та “власні доходи місцевого бюджету”. Тобто чинне національне законодавство потрібно привести у відповідність до законодавства Європейського Союзу у сфері фінансів місцевого самоврядування та реалізації принципів Європейської хартії місцевого самоврядування. Отже, потрібна гармонізація в системі функцій та повноважень місцевих самоврядних органів з їх реальними фінансово-ресурсними можливостями.

Забезпечення фіскальної автономії місцевого самоврядування, тобто достатньої власної дохідної бази і встановлення додаткових податків, можливе шляхом запровадження системи місцевих майнових податків, як і в більшості ринково розвинених країн, за рахунок диверсифікації джерел фінансування органів місцевого самоврядування, а саме – організації фінансування виконання органами місцевого самоврядування покладених на

них функцій за допомогою ефективних фінансових інструментів і важелів: місцевих податків (зборів), муніципальних запозичень та муніципальних кредитів, місцевих бюджетів розвитку тощо. Все це посилить публічну фінансову функціональність органів місцевого самоврядування.

З метою забезпечення дотримання принципу суспільної солідарності, у країнах з розвинутою ринковою економікою формується спеціальний фонд фінансового вирівнювання – фонд фінансової підтримки регіонів, діяльність якого створює можливості для запровадження прозорості й відповідальності у процесі перерозподілу фінансових ресурсів між регіонами-донорами та регіонами-реципієнтами в механізмі фіскального вирівнювання. Для ефективного виконання алокаційної функції держави необхідно здійснити перехід до децентралізації повноважень та встановлення функціональної відповідальності у фінансуванні бюджетних видатків. Сама ж процедура спрощення й розмежування системи видатків бюджетів можлива у контексті та в комплексі реалізації заходів адміністративної реформи в країні, яка повинна сприяти ефективності розподілу влади й управління в суспільстві.

При дослідженні системи міжбюджетних відносин та комплексу засобів регулювання фіскальних дисбалансів необхідно зазначити, що залежно від характеру впливу на економічну поведінку реципієнтів, теоретичні засади організації державних фінансів виділяють у системі фінансової допомоги прямі й непрямі методи фінансового вирівнювання. У випадку використання непрямих методів – переадресування податків – забезпечується управління певною частиною податкових доходів з боку органів місцевого самоврядування. Застосування прямих методів (як правило – надання загальних та цільових бюджетних трансфертів) зумовлює фінансову залежність органів місцевого самоврядування від донорів, чим обмежується їх самостійність у прийнятті фінансових рішень та посилюється фінансова підзвітність і підконтрольність перед іншими суб'єктами [13, с. 30].

Регулювання розвитку територій на основі використання механізму фінансового вирівнювання відбувається, у першу чергу, шляхом надання цільових трансфертів Державного бюджету – субвенцій в цілях виконання інвестиційних проектів, що має на меті розбудову місцевої соціально-економічної інфраструктури. З одного боку – це добре, а з іншого – скорочує фінансову маневреність органів місцевого самоврядування, хоча в умовах дефіцитності власних фінансових ресурсів субвенційний спосіб їх отримання можна вважати найбільш оптимальним і ефективним.

Міжбюджетні відносини повинні розглядатися як відносини між центральною владою та місцевим самоврядуванням з приводу перерозподілу фінансових ресурсів на регіональному рівні. Головними цілями подібного перерозподілу мають бути:

- ✓ забезпечення необхідного рівня фінансування агентських державних послуг для їх виконавців – органів місцевого самоврядування;

✓ вирівнювання фінансових можливостей місцевих самоврядних органів щодо надання місцевих громадських послуг на основі принципу солідарних внесків фінансово потужних регіонів до фінансового вирівнювання та їх подальшого перерозподілу на користь фінансово недостатніх регіонів, які неспроможні самостійно забезпечити надання комплексу суспільних послуг територіальним громадам на рівні державних мінімальних соціальних стандартів.

Цим покращиться механізм управління фінансовими ресурсами державного сектора економіки, здійсниться раціоналізація й оптимізація державних видатків через збільшення питомої ваги комунальної власності й видатків муніципального сектора в сукупному обсязі суспільних видатків.

Отже, можна констатувати, що в Україні вже створена певна основа для реалізації державної регіональної фінансової політики. Надалі слід практично втілити позицію безпосередніх взаємовідносин державного бюджету з місцевими бюджетами. Для цього необхідно здійснити відповідну адміністративно-територіальну реформу, що реорганізує систему державного управління й місцевого самоврядування, створить фінансово-економічні засади розвитку місцевого самоврядування, посприє реформуванню бюджетної системи в напрямі розширення фінансової автономії територіальних громад та місцевих самоврядних органів, трансформує функціональність публічної влади, спрямованих на надання комплексу державних та громадських послуг. Об'єктивна оцінка соціально-економічного стану регіонів створить можливості для оптимального й ефективного перерозподілу фінансових ресурсів у державі. У свою чергу, фінансово-економічна оцінка потенціалу територіальних громад як базової одиниці місцевого самоврядування на предмет їхньої фінансової самодостатності дасть можливості щодо раціоналізації й підвищення ефекту в системі міжбюджетних взаємовідносин.

Бюджетне планування фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку на місцевому рівні має орієнтуватись на кількісну та якісну гармонізацію основних пропорцій процесу суспільного відтворення, оптимального узгодження між споживанням і нагромадженням, секторами й галузями регіональної економіки.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів" №2850-IV від 8.09.2005р.
2. Указ Президента України "Про Концепцію державної регіональної політики" №341/2001 від 25.05.2001р.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів" №308-р від 23.05.2007р.
4. Василенко В. Методологія економічної діагностики регіонів // Економіка України. – 2008. – №9. – С. 4-17.
5. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети. Монографія / (За ред. З.С. Варналія). – К.: НІСД, 2007. – 768 с.
6. Запоточний І.В., Захарченко В.І. Державне регулювання регіональної економіки / За заг. ред. д.е.н., проф. Захарченка В.І. – Харків – Львів – Одеса: ТОВ «Одіссей», 2003. – 592 с.
7. Корсунский Б.Л., Леонов С.Н. Депрессивный район в переходной экономике. –

Владивосток: Дальнаука, 1999. – 176 с.

8. Леонов С.Н., Корсунский Б.Л. Региональная политика: ресурсный аспект / Отв. ред. П.А. Минакир. – Хабаровск: РИОТИП, 2003. – 192 с.

9. Луніна І., Фролова Н. Бюджетні доходи та податкові повноваження місцевих органів влади // Економіка України. – 2008. – №6. – С. 37-47.

10. Минакир П.А. Системные трансформации в экономике. – Владивосток: Дальнаука, 2001. – 535 с.

11. Плєскач В.Л., Желябовський Ю.Г. Сучасні підходи щодо фінансового регулювання механізму реалізації регіональних цільових програм // Фінанси України. – 2009. – №1. – С. 58-72.

12. Плєскач В.Л. Концептуальні підходи щодо створення інформаційно-аналітичної системи моніторингу доходів і видатків бюджетів регіонів // Фінанси України. – 2009. – №5. – С. 41-55.

13. Слухай С. Міжбюджетні трансферти у постсоціалістичних країнах: від теорії до реалій: Монографія. – К.: АртЕк, 2002. – 288 с.

14. Сторонянська І.З. Регіони України: пошук моделі конвергентного розвитку: Монографія / І.З. Сторонянська; Ін-т регіональних досліджень НАН України. – Львів: Арал, 2008. – 144 с.

15. Чужиков В. Модернізація регіональної політики в ЄС // Економіка України. – 2008. – №3. – С. 51-58.

16. Armstrong H., Taylor J. Regional Economics and Policy. – 3rd ed. – Oxford: Wiley-Blackwell, 2000. – 448 p.

17. Blakely E.J., Bradshaw T.K. Planning Local Economic Development: Theory and Practice. – 3rd ed. – New York: Sage Publications, 2002. – 416 p.

18. Pike A., Rodriguez-Pose A., Tomaney J. Local and Regional Development. – London: Routledge, 2006. – 312 p.

19. Rowe J.E. Theories of Local Economic Development: Linking Theory to Practice. – London, Ashgate, 2009. – xxi, 288 p.

20. Stimson R.J., Stough R.R., Roberts B.H. Regional Economic Development: Analysis and Planning Strategy. – 2nd ed. – New York: Springer, 2006. – xvi, 452p.